

PLEASE NOTE! THIS IS SELF-ARCHIVED VERSION OF THE ORIGINAL ARTICLE

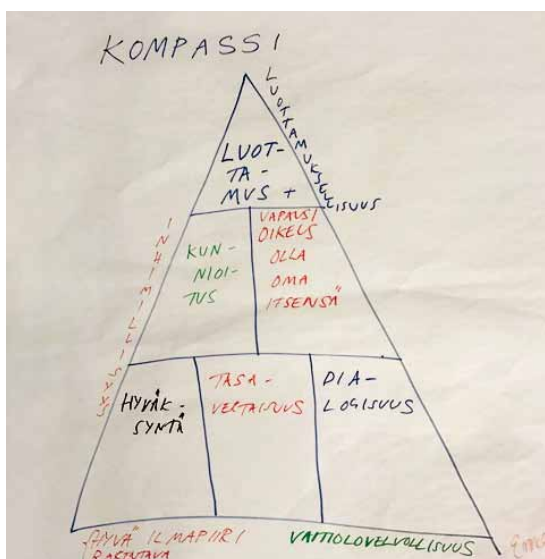
To cite this Article: Talaskivi-Munther, T. ; Talasma, H. & Varjonen, K. (2017) Jaetun asiantuntijuuden valmennus Laurea-ammattikorkeakoulussa Espoossa. Ratkes 23:3-4, 24-30.

Jaetun asiantuntijuuden valmennus

Laurea-ammattikorkeakoulussa Espoossa

TEKSTI JA KUVAT: TANJA TALASKIVI-MUNTHEK, HANNAMARI TALASMA, KAIJUS VARJONEN

Kokemusten jakaminen lisää ymmärrystä esimerkiksi mielenterveys- ja päihdeongelmista ja purkaa niihin liittyviä ennakkoluuloja ja asenteita. Yhteinen työskentely vahvistaa valmennettavien itsetuntemusta sekä auttaa oivaltamaan, miten arvokasta hyvä kohtaaminen hoito- tai auttamissuhteessa on. Näin arvioivat valmennettavat Laurea-ammattikorkeakoulussa keväällä 2017 pilotoitua Samassa veneessä – jaetun asiantuntijuuden yhteisvalmennusta. Valmennukseen osallistui 10 kokemusasiantuntijaksi koulututtavua sekä 10 sosiaali- ja terveysalan opiskelijaa Laureasta.

Kompassin avulla suunnistimme valmennuksessa.

Jaettu asiantuntijuus

Asiakaskeskeisyys on vallitseva ja keskeinen arvo julkisessa palvelujärjestelmässä, mutta sitä vahvistavien työmuotojen ja toimintamallien kehittämisessä ei ole tarpeeksi hyödynnetty asiakkaan kokemuksia. (Rissanen & Puumalainen 2016; Rissanen 2015; Laitila 2010; STM 2009.) Palvelut asiakaslähtöisiksi -hankkeen tarkoituksena on uudistaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaprosessit siten, että asiakas on keskiössä. Osahankkeessa keskitytään kokemusasiantuntijuuden ja asiakasta osallistavan toimintamallin määrittelyyn. (STM 2017.) Ammatillisuuteen liitetään yleensä asiantuntijuuden valta sekä etäisyys suhteessa asiakkaaseen (Rannisto ja Tienhaara 2016). Sosiaali- ja terveyspalveluita integroivassa uudistuksessa tarvitaan rohkeutta muutoksiin sekä uudenlaisia moniammatillisia työskentelytapoja.

Jaetulla asiantuntijuudella tarkoitetaan ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan rinnakkain tekemää yhteistyötä. Pyrkimyksenä on valmennettavien omakohtaisten kokemusten käsittely ja jakaminen sekä perinteisten roolien riisuminen ja aito dialoginen kohtaaminen.

Samassa veneessä -valmennus huipentui purjehdukseen Kuunari Helenalla.

Valmennuspilotti suunniteltiin yhteistyössä

Valmennuksen palvelumuotoilu tehtiin yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulun, Espoon aikuissosiaalityön, lastensuojelun ja mielenterveys- ja päihdepalveluiden sekä HYKS-psykiatrian ja Y-Säätiön kanssa syksyllä 2016. Kaikilla yhteistyökumppaneilla oli tavoitteena saada valmennuksen kautta kokemusasiantuntijoita työskentelemään omilla organisaatioissaan. Lisäksi yhteisvalmennuksen suunnitteluvaiheessa mukana oli asiantuntemusta A-Klinikkasäätiön Verkottaja-hankkeesta ja edustus KoKoa ry:stä. Mukana suunnittelussa oli lisäksi kokemusasiantuntijoita ja Laurean sote-opiskelijoita.

Valmennuksen tavoitteet, menetelmät ja rakenne

Laadimme suunnitteluryhmän kanssa tavoitteet ja rakenteen valmennukselle. Tavoitteina oli oppia ymmärtämään, mitä kokemusasiantuntijuus on, opetella rakentamaan tulevien sote-ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden välistä yhteistyötä sekä suunnitella yhteistyössä työelämän kanssa työtehtäviä kokemusasiantuntijoille. Valmennuksessa hyö-

dynnettiin refleктоivaa prosessiluonteista oppimista, pari- ja ryhmätyöskentelyä sekä monipuolisia menetelmiä. Valmennuspilotti oli laajuudeltaan viisi opintopistettä.

Valmennuksen toteutus

Jaetun asiantuntijuuden yhteisvalmennuspilotti Samassa veneessä kokemuksen äärellä toteutettiin keväällä 2017. Kokemusasiantuntijat ohjautuivat valmennukseen Espoon kaupungin aikuissosiaalityön, lastensuojelun, mielenterveys ja päihdepalvelujen, HYKS-psykiatrian sekä Y-Säätiön kautta. Laurean opiskelijat olivat sosionomi-, sairaanhoitaja- ja terveydenhoitajaopiskelijoita. Kokemusasiantuntijat osallistui- vat valmennukseen avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoina. Valmentajina toimivat Kaijus Varjonen ja Hannamari Talasma, Laurean sosiaalialan ja hoitotieteen lehtorit, sekä Nina Osenius ja Pasi Myllyvirta, koulutetut kokemusasiantuntijavalmentajat KoKoa ry:stä.

Ensimmäinen valmennuskerta: kokemuksen aika

Jokainen kerta alkoi aamukahveilla ja fiiliskierroksella. Ensimmäisen kerran tavoitteena oli luoda tervetullut-tunnelma ja vahvistaa tutustumista ja ryhmäytymistä. Kokoonnuimme aluksi dialogirinkiin, jossa istuimme aina kun työskentelimme koko ryhmän kanssa. Tutustuimme korttien avulla ja teimme nopean tutustumisharjoituksen speed date -mallin mukaan. Sen jälkeen yksi valmentajista kertoi oman tarinansa toimimisestaan kokemusasiantuntijana. Käytimme aikaa myös yhteisen arvopyramidin tekoon. Pyramidi sisälsi yhteiset arvomme ja yhteistoiminnan tärkeiksi koetut asiat. Nimesimme sen kompassiksemme. Teimme myös ruudukkoon tehtävän tarinaharjoituksen kokemuksen ajasta pienryhmissä ja kävimme läpi kokemusasiantuntijuutta. Lopuksi maalasimme teokset pienryhmissä ja erityisesti tarinatyöskentelystä, kertasimme oppimispäiväkirjatehtävän ja annoimme välitehtävän ennen seuraavaa kertaa.

”Sukelsimme tarinan aikana ja etenkin sen jälkeen käydyssä keskustelussa nopeasti syvälle. Se kosketti meistä jokaista herättäen paljon ja monimuotoisia ajatuksia. Teemoina jäi mieleen erityisesti selviytymistarina, omien tarinoiden punaisena lankana. Erilaisten kokemusten yhteneväisyydet ja se, ettei asioissa ole yhtä ja ainoaa totuutta, vaan erilaiset kokemukset ja niiden jakaminen mahdollistavat uuden ymmärryksen luomisen dialogissa.”

Toinen kerta: tiedon aika

Tiedon ajassa kasvatimme tietopohjaa suhteessa kokemusasiantuntijuuteen. Pehdyimme erilaisiin tiedon osa-alueisiin, kokemustietoon, tutkittuun tietoon ja intuitioon. Pehdyimme myös kokemusasiantuntijatoiminnan taustoihin, siihen miten asiakkaiden osallisuuden lisääminen on osa hallituksen strategiaa ja miten sitä toteutetaan sosiaali- ja terveystieteiden ja THL:n ohjelmien kautta.

Valmennuksessa olevat kokemusasiantuntijat työskentelevät pääosin kuntaorganisaatioissa, joten mm. Sipoon SOTETalosta oli paikalla kokemusasiantuntija ja henkilökuntaa kertomassa matkastaan kohti asiakkaita osallistavia palveluja ja työskentelyä kokemusasiantuntijoiden kanssa. Sipoossa on kehitetty kokemusasiantuntijoille monipuolisia tehtäviä, kuten kokemusasiantuntijan vastaanottoja ja erilaisia ryhmätoimintoja jne. Sipoon mallissa on erityisen energinen ja innostava työskentelytapa. Sipoon on hieno esimerkki ketterästä kehittämisestä ja siitä, että tahdolla kaikki on mahdollista. ”Sipoon vieraat toivat hienon lisän päivään. Ihanan innostuneita ihmisiä. Oli todella kiva kuulla, miten Sipoossa on lähdetty kokeilemaan kokemusasiantuntijuutta. Heidän mallissaan olisi monelle kunnalle paljon annettavaa.”

Tarinateatteri Hyvän Kätilön esitys herätti ajatuksia.

Kolmas kerta: taitojen aika

Ohjelman aloitti tarinateatteri Hyvä Kätilön esitys, jossa käsittelemme kokemusasiantuntijalta ja ammattilaiselta vaadittavia taitoja tarinateatterin avulla. Esityksessä käsiteltiin mm. asenteita ja ennakkoluuloja sekä kokemusasiantuntijan paikan ottamista työyhteisössä, toiminnan haasteita ja mahdollisuuksia. ”Mielestäni teatteri on väkevä voima. Se pistää ajattelemaan ja tuntemaan, jolloin jokainen tulee työstäneeksi käsiteltävää asiaa paljon intensiivisemmin kuin keskustelun avulla.”

Käsittelimme myös ryhmän ohjaamista, koulussa luennointia, työparityötä ja johtoryhmätyöskentelyä. Lisäksi pohdimme hyviä ominaisuuksia, joita kokemusasiantuntijalla ja ammattilaisella tulisi olla.

Päivään liittyi myös sairaanhoitajaopiskelija Jarkko Partasen kanssa tutustuminen voimaannuttavaan valokuvaukseen ja sen mahdollisuuksiin. Vuorovaikutuksen ja kohtaamisen merkitys korostui myös voimaannuttavassa valokuvauksessa. Jarkko antoi myös työpareille voimaannuttavaan valokuvaukseen liittyvän tehtävän, joka purettaisiin myöhemmin.

”Ymmärrän nyt valokuvaushetken vuorovaikutuksen merkityksen tärkeyden. Ajatus siitä, miten itsensä haluaa näyttää tai mitä puolta tuoda enemmän esiin itsestään, sai syvemmän merkityksen työskentelyn myötä.”

Neljäs kerta: tarinoiden aika

Olimme kaikki kirjoittaneet oman tarinan tavalla, jolla halusimme sen toisille kertoa. Kokemusasiantuntijoille tämä oli tärkeä tehtävä, koska he hyödyntävät omaa tarinaansa tulevassa toiminnassaan ja opiskelijoille tehtävä, jonka avulla

Jaoimme tunnelmia tulen äärellä.

myös he ymmärtävät tarinan voiman. Tulevan jaetun asian-tuntijuuden ymmärryksen ja oivaltamisen kannalta tämä oli ydintehtävä. Tärkeää oli, että kaikki saivat kertoa oman tarinansa sellaisena kuin itse halusivat. Olimme jakaneet valmentavat pienryhmiin niin, että mukana oli yksi valmentaja. Jokainen kertoi tarinansa, ja sen jälkeen oli vielä aikaa jutella pienryhmän kanssa. ”Muiden tarinoiden kuunteleminen oli avartavaa ja antoi perspektiiviä tämänhetkiseen elämäntilanteeseeni. Tunnelmaksi jäi nöyryys elämän edessä; haluamme ja koetamme ohjata elämää, mutta todellisuudessa emme voi vaikuttaa kaikkeen.”

– ”Etukäteen oman tarinan kertominen jännitti ja mietitytti. Ryhmä on kuitenkin käynyt kevään myötä tutummaksi, ja oman tarinan kertominen tuntui turvalliselta. Uskon

että kokemus oman tarinan kertomisesta auttaa ymmärtämään asiakkaan mahdollista vaikeutta uskaltaa kertoa omasta tarinastaan.”

Rauhoittuminen Nuuksiossa

Tarinoiden jälkeen lähdimme yhdessä rauhoittumaan Nuuksion kansallispuistoon. Olimme varanneet ison kodan, jossa teimme tulet ja keitimme nokipannukahvit. Kodassa istuimme tulen ympärillä ja jaoimme kokemuksia. Kun ensin olimme kävelleet perille yhdessä kulkien, jokainen omaan tahtiinsa metsän rauhassa, oli kodassa tulen loimutessa hyvä palata tunnelmiin, joita tarinoiden kertominen ja kuuleminen herätti: ”Koin hyväksi ratkaisuksi, että teimme yhdessä retken tarinoiden kuulemisen jälkeen. Olisi ollut ehkä ikävää

lähteä suoraan tarinoiden ääreltä erillemme. Nuuskio oli hyvä ja rauhoittava retkikohde.”

Viides kerta: yhteistyön aika

Aamupäivän aikana orientoiduimme yhteistyöhön sekä työstimme sitä, miten ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan yhteistyö voi konkretisoitua eri palveluluissa. Opiskelimme myös yhteistyön ydinkeinoa, dialogisuutta yhteistyön kantavana voimana, ja hyödynsimme dialogipalikoita asian konkretisoimiseksi.

”Yhteistyön aika oli oikea fiilistelykerta. Oli hienoa uppoutua uudestaan edellisen kerran tunnelmiin ja kuulla muiden ajatuksia edellisestä kerrasta.” Päivän päätteeksi purimme Jarkko Partasen kanssa valokuvatehtävät: ”Tänään kuvia pur-

kaessa oli kiva huomata, miten itse näkee itsensä kuvissa. Kuvattava oleminen ja itsensä näkyville ja nähtäväksi asettaminen minun ehdoillani sai ihan uuden merkityksen.”

Valmennuskerran lopussa kokemusasiantuntijat ja opiskelijat saivat tehtäväkseen tutustua ryhmissä yhteistyökumppaneiden organisaatioihin ja pohtia ideoita, miten kokemusasiantuntijat voisivat organisaatioissa työskennellä.

Jaetun asiantuntijuuden aika

Viimeisellä kerralla työelämäkumppanit olivat mukana ja opiskelija-kokemusasiantuntijaryhmien tekemien ideaesitysten perusteella laadittiin mahdollisimman konkreettisia suunnitelmia eri organisaatioiden kokemusasiantuntijatoiminnalle. Päivän aluksi kuulimme ryhmäläisen tarinan, joka auttoi myös työelämäkumppaneita pääsemään mukaan jaetun asiantuntijuuden työskentelyyn. Työryhmät myös esittelivät työsuunnitelmansa. Päivän päätteeksi teimme yhdessä tulevaisuuden muistelun, jossa mietimme millaista olisi tulevaisuuden jaettu asiantuntijuus: ”Yhteistyö työelämän kanssa sujui hienosti ja ideat olivat hyvänä pohjustuksena. Työelämäkumppanit saivat varmasti inspiraatiota edistää kokemusasiantuntijatoimintaa työyhteisöissään. Syksyksi tehtiin myös ihan konkreettisia suunnitelmia. – Ajatus siitä, että toimintaa kehittäessä kuunnellaan kokemusasiantuntijan kokemuksia ja niiden avulla pohditaan yhdessä toimintamalleja, tuntuu itsestään selvältä. Tästä valmennuksesta kentälle tulee onneksi toimijoita, joilla on ainakin alttius kokemuksen hyödyntämiseen.”

Valmentajat Nina Osenius, Kaijus Varjonen, Pasi Myllyvirta ja Hannamari Talasma.

Kokemuksia valmennuksesta

Valmennus synnytti uudenlaista ajattelua ja tuotti tulevaisuuden taitoja sote-alalle sekä osoitti, että toimintaa on syytä jatkaa. Kokemusasiantuntijat saivat mahdollisuuden verkostoitua. Kokemusasiantuntijat ovat vaikeista tilanteista selvinneitä henkilöitä, jotka haluavat auttaa toisia samankaltaisessa tilanteessa olevia ja näin toimia inspiraationa muille (Rissanen & Puumalainen 2016; Rissanen 2015; STM 2017). Jotta tämä on mahdollista, me tarvitsemme kokemuksellisuudelle uudenlaiset mahdollisuudet!

”Olen toiminut aika kauan vertaisryhmän ohjaajana ja yhdistyksessä eri hommissa. Olen huomannut, että monikin kuntoutuja on verraten hyvässä kunnossa ja voisi hyvin osallistua johonkin toimintaan, mutta usein siinä on rajoituksia, joita ei helposti voida ottaa huomioon avoimilla työmarkkinoilla. Siksi onkin hyvä kuntoutumisen yhtenä vaiheena, että olisi olemassa jonkinlainen välimuoto johon tähdätä. Yhteenvetona voisi sanoa, että kun kuntoutujien yksi työ loppui, niin toivottavasti kokemusasiantuntijuudesta tulisi yhdenlainen uusi väylä työmarkkinoille joko ponnistuslautana kokoaikaiseen työhön tai sivutyöksi.”

Valmentajat Nina Osenius, Kaijus Varjonen, Pasi Myllyvirta ja Hannamari Talasma.

Lähteet

- Laitila, M. (2010). *Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdetyössä – fenomenologinen lähestymistapa*. Publication of the University of Eastern Finland Dissertations in Health Sciences 31. Hoitotieteen laitos, Terveystieteiden tiedekunta, Itä-Suomen yliopisto. Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriin kuntayhtymä. Itä-Suomen yliopisto: Kuopio.
- Rannisto, P.-H. & Tienhaara, P. (toim.) 2016. *Sote-palvelut markkinoilla – tavoitteita, toiveita ja ristiriitoja*. Tampere University Press. Luettu (14.9.2017) osoitteessa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0320-4>.
- Rissanen, P. & Puumalainen, J. (2016). Kokemuksen kautta osaamiseen: vapaaehtoisuus, vertaisuus ja kokemusasiantuntijuus. *Kuntoutus 1*, s. 2–8.
- Rissanen, P. (2015). *Toivoton tapaus? Autoetnografia sairastumisesta ja kuntoutumisesta*. Kuntoutussäätiö tutkimuksia 88/2015. Helsinki.
- STM 2017. Luettu (14.09.2017) osoitteessa: <http://stm.fi/hankkeet/asiakaslahtoisuus>.
- Valtioneuvosto. Sosiaali- ja terveysministeriö 2009. *Mielenterveys- ja päihdeohjelma – Mieli 2009 työryhmän ehdotukset mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi vuoteen 2015*. STM:n selvityksiä 2009:3.

Kirjoittajat

Tanja Talaskivi-Munther on helsinkiläinen kokemusasiantuntija, joka harrastaa kirjoittamista ja valokuvausta. Hän on kirjoittanut useita lehtijuttuja ja pitänyt monia valokuvanäyttelyitä, mm. Virkagalleriassa.

Hannamari Talasma toimii hoityön lehtorina Laurea-ammattikorkeakoulussa. Koulutustalaltaan Hannamari on terveystieteiden maisteri ja työkokemusta vuosilta 1996–2010 on kertynyt aikuispsykiatriasta erikoissairaanhoidossa sekä sairaanhoitajana ja osastonhoitajana. Valmennus ja kokemusasiantuntijuustoiminnan kehittäminen ovat ammatillisesti lähellä sydäntä. S-posti: hannamari.talasma@laurea.fi.

Kaijus Varjonen on työmatkapyöräilyä harrastava kahden lapsen isä Espoosta. Hän työskentelee Laurea-ammattikorkeakoulussa sosiaalialan lehtorina ja on aiemmin työskennellyt eri tehtävissä aikuissosiaalityössä, mm. asunnottomien palvelujen ja sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistyössä. Parasta lehtorin työssä on yhteistyö opiskelijoiden kanssa. S-posti: kaijus.varjonen@laurea.fi.